

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Α.ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΜΑ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ
ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ΑΘΗΝΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

EΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.5
1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ	
- Γενικά.....	σελ.5
- Η προσωπική πληροφορία ειδικότερα.....	σελ.6
- Κίνδυνοι από τη διακίνηση της προσωπικής πληροφορίας.....	σελ.7
- Ιδιωτικός και Δημόσιος Βίος:Ρευστά όρια.....	σελ.7
- Η προστασία προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων.....	σελ.8
2. ΠΟΤΕ ΤΕΘΗΚΕ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	σελ.9
3.ΑΝΤΙΤΙΘΕΜΕΝΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ	
- Συμφέροντα που δικαιολογούν τη χρήση και επεξεργασία:	
A) Ελευθερία της πληροφόρησης.....	σελ.10
B) Συμφέρον όσων επεξεργάζονται.....	σελ.11
- Λόγοι που καθιστούν αθέμιτη τη χρήση και επεξεργασία:	
<i>A) Συμφέροντα ατόμου</i>	
-ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ (Δικαίωμα στη Μόνωση).....	σελ.12
-ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ και ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ (Δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού).....	σελ.12
-Σχετικότητα του δικαιώματος πληροφοριακής αυτοδιάθεσης	
Aα) Στάθμιση Συμφερόντων (ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ).....	σελ.13
Bβ) Πρόσωπα με μειωμένη προστασία.....	σελ.14
<i>B) Γενικό Συμφέρον</i>	
ΑΚΩΛΥΤΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ.....	σελ.15
4.ΑΠΛΑ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	
- Διάκριση.....	σελ.15
- Διαφοροποίηση ως προς το βαθμό προστασίας.....	σελ.16

5. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

<i>A) Σε διεθνές επίπεδο</i>	
Αα) Οι Αρχές του ΟΟΣΑ	σελ.16
Ββ) Η Σύμβαση 108 (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των ατόμων από την αυτόματη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων)	σελ.17
Γγ) Η Συμφωνία Schengen και η Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Schengen	
1.Γενικά.....	σελ.19
2.Το σύστημα πληροφοριών Schengen	
2 ^α) Σκοπός του συστήματος.....	σελ.19
2β) Κατηγορίες δεδομένων του συστήματος.....	σελ.20
2γ) Χρησιμοποίηση προσωπικών δεδομένων στο ΣΠΣ.....	σελ.21
2δ) Αδυναμία πρόσβασης στα δεδομένα του ΣΠΣ.....	σελ.22
Δδ) Ο Κανονισμός 45/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα όργανα και τους οργανισμούς της κοινότητας	σελ.22
Εε) Η Κοινοτική Οδηγία 95/46/ΕΚ	σελ.23
 <i>B) Σε εθνικό επίπεδο</i>	
Αα) Το άρθρο 9^Α του Συντάγματος	
1.Γενικά.....	σελ.23
2.Περιεχόμενο του Δικαιώματος	σελ.24
3.Πεδίο Ισχύος.....	σελ.25
4.Οριοθέτηση βασικών εννοιών (συλλογή-επεξεργασία-χρήση προσωπικών δεδομένων)	
4 ^α)ΣΥΛΛΟΓΗ (Α΄Στάδιο).....	σελ.25
4β)ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ (Β΄Στάδιο).....	σελ.25
4γ)ΧΡΗΣΗ (Γ΄Στάδιο).....	σελ.26
Ββ) Ο ν.2472/1997	
1.Εισαγωγή του νόμου.....	σελ.27
2.Ίδρυση Αρχής προστασίας προσωπικών δεδομένων.....	σελ.28
3.Πότε είναι θεμιτή η επεξεργασία	
3 ^α)Με τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου.....	σελ.28
3β)Χωρίς συγκατάθεση.....	σελ.28

3γ)Άδεια της Αρχής για συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και για ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου.....σελ.29	σελ.29
3δ)Υποχρέωση γνωστοποίησης στην Αρχή.....σελ.30	σελ.30
3 ^ε)Διασύνδεση αρχείων.....σελ.31	σελ.31
Γγ) Ο ν.2774/1999	
1.Εισαγωγή – Σχέση του με το ν.2472/1997.....σελ.31	σελ.31
2.Θεμιτή επεξεργασία δεδομένων.....σελ.32	σελ.32
6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....σελ.33	σελ.33
7.ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	
(ενδεικτικές αποφάσεις της Αρχής)	
Παράρτημα αποφάσεων.....σελ.34	σελ.34
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σύγχρονη μετάβαση από τη βιομηχανική περίοδο στην εποχή της πληροφορίας και των τηλεπικοινωνιακών μορφών οδήγησε στη χρήση του όρου «ψηφιακή βιομηχανική επανάσταση». Εξίσου νεοεισαχθείσα αλλά ευρέως πλέον χρησιμοποιούμενη, είναι και η ορολογία του κυβερνοχώρου ο οποίος συνιστά πεδίο διαδραστικής επικοινωνίας και συναλλαγής. Ο αποκεντρωμένος μάλιστα, χαρακτήρας του διαδικτύου το καθιστά επιπλέον, ένα πεδίο ετερογενές, όπου κανένας φορέας πάροχης υπηρεσιών και κανένα κράτος δεν μπορεί να ασκήσει πλήρη έλεγχο. Η ανάπτυξη αυτή νέων τεχνολογιών και η δημιουργία πληροφοριακών οικοσυστημάτων, επέφερε διαρθρωτικές αλλαγές στις υπάρχουσες κοινωνικές δομές και ως εκ τούτου, στο επικρατόν σύστημα αξιών.

Ειδικότερα όσον αφορά το δικαϊκό σύστημα, τα ζητήματα που εγείρονται είναι κεφαλαιώδη. Το INTERNET, ως ηλεκτρονικό θηρίο, είναι ίσως το όργανο μιας μετατόπισης της πολιτικής εξουσίας και όποιος έχει τον έλεγχο της επικοινωνίας από πολλούς προς πολλούς, θα μπορούσε να έχει και τον έλεγχο της μοίρας της δημοκρατίας στον 21ο αιώνα. Ένα άλλο σοβαρό ζήτημα είναι αυτό που αφορά τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο (παιδική πορνογραφία, οικονομικά εγκλήματα, διακίνηση πληροφοριών σχετικά με την τρομοκρατία και το εμπόριο ναρκωτικών), των οποίων οι υπεύθυνοι δύσκολα εντοπίζονται και τιμωρούνται.

Οι ιδιομορφίες αυτές του Δικτύου, το οποίο λειτουργεί σε άλλο επίπεδο χώρου και χρόνου, δηλαδή σε άλλο επίπεδο πραγματικότητας, οδήγησε αναπόφευκτα σε μια επανεκτίμηση του δικαίου ώστε να προσαρμοστεί στις προδιαγραφές των νέων τεχνολογιών και στις νέες απαιτήσεις. Σταδιακά, άρχισε να δημιουργείται μια νέα γενιά δικαιωμάτων που θα μπορούσαν να συστηματοποιηθούν σε δύο κατηγορίες: 1. στα δικαιώματα πρόσβασης στα τεχνολογικά μέσα και στην πληροφορία και 2. στα δικαιώματα προστασίας της πληροφορίας. Ωστόσο, οι αρχές και οι αξίες που προτείνονται δεν διαφέρουν ριζικά από τις ήδη διαμορφωθείσες, καθώς η αξία του ανθρώπου, η ισότητα, η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας και συμμετοχής, που αποτελούν τον πυρήνα της σύγχρονης συνταγματικής δικαιοταξίας, εξακολουθούν να διέπουν και να οριοθετούν τη νέα αυτή γενιά δικαιωμάτων.

1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Γενικά

«Στη σημερινή κοινωνία της πληροφορίας, η πληροφορία είναι χρήμα και ο πόλεμος για την απόκτηση της ιερός». Η φράση αυτή φαίνεται να αποτυπώνει με

ακρίβεια και γλαφυρότητα την έκταση του πληροφοριακού φαινομένου, στο οποίο με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, όλοι συμμετέχουμε. Το Δίκαιο των Πληροφοριών που διαμορφώθηκε προκειμένου να ρυθμιστεί το παραπάνω φαινόμενο, έχει ως σημείο αναφοράς τις πληροφορίες, οι οποίες καλύπτουν όλο το φάσμα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Λόγω της γενίκευσης της χρήσης των πληροφοριών, το σύγχρονο μεταμοντέρνο κράτος δεν μπορεί πλέον να λειτουργήσει αποτελεσματικά χωρίς την πρόσβαση και επεξεργασία ενός μεγάλου όγκου πληροφοριών.

Όπως ισχύει για κάθε φαινόμενο, έτσι και το πληροφοριακό, έχει θετικές και αρνητικές πτυχές, οι οποίες αναλύονται σε αντίστοιχα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Το ζήτημα που τίθεται εν προκειμένω, δεν είναι η στάθμιση των δύο ώστε να αξιολογηθεί το σχετικό φαινόμενο, αλλά η προσπάθεια για αξιοποίηση των θετικών και ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων. Το κατά πόσο πρόκειται πράγματι για λεπτό ζήτημα, το αντιλαμβανόμαστε αμέσως, αν αναλογιστούμε το διφυή και ταυτόχρονα αντιφατικό χαρακτήρα της πληροφορίας: από τη μια ως στοιχείο της πλουραλιστικής δημοκρατίας εξασφαλίζον το δικαίωμα πληροφόρησης και το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης και διάδοσης της γνώμης, και από την άλλη ως μέσο ελέγχου και περιστολής απαράβατων ελευθεριών.

Η προσωπική πληροφορία ειδικότερα

Από τις κάθε είδους διακινούμενες πληροφορίες, το ενδιαφέρον μας στρέφεται κυρίως στις προσωπικές πληροφορίες, των οποίων η άνιση κατανομή εγκυμονεί σίγουρα περισσότερους κινδύνους και το αίτημα ελέγχου και προστασίας τους τίθεται επιτακτικότερο. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της προσωπικής πληροφορίας είναι ότι αναφέρεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο που δύναται να προσδιοριστεί (υποκείμενο-data subject) και στηρίζεται σε στοιχεία, των οποίων νομιμοποιούνται να επιθυμούν τη μη γνωστοποίηση σε τρίτους, το πρόσωπο αυτό ή η έννομη τάξη (personal data).

Ως προσωπικά στοιχεία θεωρούνται συνήθως εκείνα τα οποία χαρακτηρίζουν την υπόσταση του προσώπου από άποψη φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική ή κοινωνική. Σχετίζονται, με άλλα λόγια, με την ευρεία έννοια της προσωπικότητας του ανθρώπου και φυσικά, δεν καλύπτονται όλα από ένα πέπλο μυστικότητας. Πολλά από αυτά είναι, με τη θέληση του ενδιαφερομένου ή μη, γνωστά σε ευρύ κύκλο προσώπων. Ορισμένα είναι, ούτως ή άλλως, δύσκολο να καλυφθούν (λ.χ. φύλο), ενώ κάποια δημοσιοποιούνται με τη θέληση του ενδιαφερομένου (λ.χ. θρησκευτικές πεποιθήσεις) ή κατ' απαίτηση του νόμου (λ.χ. πρόθεση τελέσεως γάμου). Άλλα, τέλος, καθίστανται ευρέως γνωστά με τρόπους κοινωνικά, ηθικά ή νομικά αθέμιτους (λ.χ. μέσω σκανδαλοθηρικών εντύπων).

Κίνδυνοι από τη διακίνηση της προσωπικής πληροφορίας

Η νέα «ψηφιακή εποχή» (Digital Age) που διανύουμε είναι πλούσια σε προκλήσεις και ευκαιρίες, αλλά και απειλές για όλους μας. Το Δίκτυο τείνει να παρασύρει τους πάντες στις λεωφόρους του (openness), ενώ παλιότερα, ήταν αποκλειστικά προσιτό στους «κομπιουτεράδες», ειδική και περιορισμένη κατηγορία ατόμων. Μέθοδοι και τεχνικές όπως τα cookies, το data mining (εξόρυξη δεδομένων), το data warehouse (αποθήκη δεδομένων), οι double agents (διπλοί πράκτορες) εγείρουν σοβαρά ζητήματα προστασίας και δυναμιτίζουν την εφαρμοσιμότητα των κανόνων για θεμιτή και νόμιμη συλλογή προσωπικών δεδομένων.

Ο ηπιότερος κίνδυνος που επισημαίνεται, είναι η παρενόχληση του ατόμου κατά τρόπο ώστε να θίγεται η ησυχία του και γενικότερα, το δικαίωμά του στη μόνωση. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της αποστολής μη ζητηθείσας αλληλογραφίας (junk e-mails), μια ευρύτατα διαδεδομένη πρακτική. Όχι σπάνια, προκύπτουν από τη δημοσιοποίηση δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν εμπόδια στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του. Σ' αυτό συνίσταται και ο ουσιαστικότερος κίνδυνος από τη χρήση και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Εδώ ανηκεί το παράδειγμα του διατραπεζικού συστήματος Τειρεσίας, το οποίο δημιουργήθηκε το 1997 από τα τραπεζικά ιδρύματα και περιέχει στοιχεία για τους πολίτες που έχουν οφειλές από ακάλυπτες επιταγές, απλήρωτες συναλλαγματικές, έχουν πτωχεύσει, έχει εκδοθεί εναντίον τους διαταγή πληρωμής ή πρόγραμμα πλειστηριασμού, τους έχει επιβληθεί κατάσχεση, υποσημείωση κτλ.

Ιδιωτικός και Δημόσιος Βίος: Ρευστά Όρια

Το δικαίωμα του ατόμου σε μια ανενόχλητη ιδιωτική ζωή, σε ένα περιβάλλον απηλλαγμένων εξωτερικών ενοχλήσεων «με κατεβασμένα τα ρολά» έχει αρχίσει να σχετικοποιείται σημαντικά. Μεγάλο μέρος της ιδιωτικότητας μας είναι πλέον εκτεθειμένο στους πειρατές του κυβερνοχώρου, στους πλασιέ ιδιωτικών στιγμών, reality show, κράχτες του τηλεφωνικού μάρκετινγκ. Η εισβολή των ηλεκτρονικών υπολογιστών όχι μόνο στο δημόσιο και επιχειρηματικό τομέα, αλλά κυριολεκτικά στην καθημερινή ζωή, και η συνακόλουθη διευκόλυνση της ροής των πληροφοριών, έχει προκαλέσει έντονες αντιδράσεις για άρση της παρακολούθησης και του ελέγχου των πολιτών που επιτυγχάνεται μέσω της επεξεργασίας τους, και για εξασφάλιση μιας ιδιωτικής σφαίρας περισσότερο στεγανής.

Σήμερα είναι δύσκολο πια να διακρίνουμε τα όρια μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας ζωής, καθώς μοιάζει εφικτή και απαράδεκτα ανεκτή, η παραβίαση ακόμα και του σκληρού πυρήνα της ιδιωτικής σφαίρας του ατόμου. Ο τελευταίος

αποτελεί το χώρο στον οποίο μόνος αυτός κυριαρχεί και όπου το κράτος δεν μπορεί να διεισδύσει. Οι νέες τεχνολογίες, στα πλαίσια των γενικότερων μεταβολών που επέφεραν σε θεσμούς και κοινωνικές δομές, συρρίκνωσαν τα όρια της ιδιωτικότητας χωρίς όμως και να τα οριοθετούν επακριβώς.

Σε τομείς που παραδοσιακά άπτονταν της ιδιωτικής σφαίρας έχουν δημιουργηθεί ρωγμές μέσα από την ευρεία χρήση και επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών. Στο χώρο λ.χ. της υγείας, εντοπίζονται οι λεγόμενες «έξυπνες κάρτες» (smart cards), στις οποίες αποθηκεύεται ένας μεγάλος αριθμός ιατρικών πληροφοριών που αφορούν τον κάτοχό τους, καταχώριση που συνήθως ο ίδιος ο κάτοχος αγνοεί. Στο χώρο της αντεγκληματικής δραστηριότητας, η παρακολούθηση και ο έλεγχος αυξάνονται διαρκώς ξεπερνώντας συχνά τα θεμιτά όρια. Στο χώρο, τέλος, της εργασίας, πρακτικές όπως η ανάλυση λ.χ. DNA για την επιλογή του κατάλληλου προσωπικού, δείχνουν την αμεσότητα του κινδύνου και την ανάγκη για αποτελεσματική προστασία.

Η προστασία προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων

Η εργασιακή είναι η κατεξοχήν σχέση που βασίζεται στην επεξεργασία πληροφοριών. Τόσο η οργάνωση και διεύθυνση της εργασίας, όσο και η εκπλήρωση νομίμων υποχρεώσεων του εργοδότη, προϋποθέτει ή συνεπάγεται την επεξεργασία δεδομένων των εργαζομένων. Το ερώτημα, λοιπόν, προστασίας της ιδιωτικότητας τους τίθεται αναπόφευκτα.

Η σχέση εργασίας καθίσταται όλο και περισσότερο μια πολλαπλή πηγή πληροφοριών εξαιτίας των συστημάτων διαχείρισης προσωπικού (ή ανθρωπίνων πόρων) που απαιτούν να προσφέρουν πληρέστερη γνώση του «προφίλ» του εργαζομένου, αλλά και εξαιτίας του φαινομένου να ρυθμίζονται μέσω συλλογικών συμβάσεων νέες πτυχές των εργασιακών σχέσεων. Πηγή πληροφόρησης είναι, επίσης, και για μια σειρά κρατικών σκοπών και δραστηριοτήτων, όπως η επιβολή της φορολογίας, η προστασία της υγείας και της ασφάλειας, οι πολιτικές κατάρτισης και δια βίου εκπαίδευσης κ.τ.λ. Οι βιομετρικές μέθοδοι, τα γενετικά δεδομένα, η παρακολούθηση των εργαζομένων και των επικοινωνιών τους, τα ψυχολογικά τεστ, αποτελούν συνήθη παραδείγματα παραβίασης της ιδιωτικότητας τους.

Η αξίωση αυτή της ιδιωτικότητας δεν αναφέρεται ούτε εξαντλείται μόνο στο δικαίωμα του εργαζομένου να είναι απαλλαγμένος από την αδικαιολόγητη διείσδυση στον εργασιακό του βίο, αλλά καλύπτει εν συνόλω τη χρήση της πληροφορίας που τον αφορά. Οι πρακτικές αυτές, σε συνδιασμό και με τις νέες τεχνολογίες (τηλεργασία, κινητή τεχνολογία) έκαναν δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ σπιτιού και εργασίας. Οι σταθερές συντεταγμένες και η ενότητα του χρόνου και

του χώρου εργασίας δεν υφίστανται πλέον. Όλα αυτά οδήγησαν σε μεγαλύτερη διείσδυση στον ιδιωτικό χώρο και χρόνο, θέτοντας πάλι το ζήτημα σαφούς οριοθέτησης μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας.

Έχουν κατά καιρούς προταθεί διάφορες δικαιολογητικές βάσεις για το θεμιτό αυτής της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με αφετηρία, είτε το έννομο συμφέρον του εργοδότη ή αλλιώς το «διευθυντικό του δικαίωμα», είτε την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, είτε την υποχρέωση εγγύησης της ασφάλειας προσώπων και αγαθών. Ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό ότι η οργάνωση και διεύθυνση της εργασίας προϋποθετεί επεξεργασία δεδομένων και άσκηση ελέγχου. Αν, μάλιστα, ληφθεί υπόψη η εγγενής ανισότητα ανάμεσα στον εργοδότη-υπεύθυνο της επεξεργασίας και τον εργαζόμενο-υποκείμενο των δεδομένων, το αίτημα προστασίας γίνεται επιτακτικότερο. Διότι η εν λόγω επεξεργασία δεν εκκινεί απλώς από τη σχέση εξάρτησης των μερών αλλά επιπλέον, ενισχύει την τελευταία, καθώς διευρύνει τις δυνατότητες του εργοδότη για έλεγχο και επαυξάνει τη δυνατότητά του να επηρεάσει τη συμπεριφορά τους. Λύση σ' αυτή τη δυσάρεστη κατάσταση, αξιώνει η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, ώστε να επιτευχθεί εξισορρόπηση των εκατέρωθεν συμφερόντων και να ελέγχεται κάθε φορά η αναλογία μεταξύ επιδιωκόμενου σκοπού και χρησιμοποιούμενου μέσου.

2. ΠΟΤΕ ΤΕΘΗΚΕ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Τα προβλήματα προστασίας του πολίτη από τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα στον τομέα των προσωπικών δεδομένων ανέκυψε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας με τη γενική απογραφή του πληθυσμού που προβλεπόταν από το σχετικό ομοσπονδιακό νόμο που δημοσιεύτηκε στις 25 Μάρτη του 1982. Ο νόμος προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων, και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σωματεία και πολιτικές οργανώσεις άρχισαν με αποφασιστικότητα να επιδιώκουν τη ματαίωση της απογραφής. Οι πληροφορίες για την απογραφή του πληθυσμού και των επαγγελματιών αναφέρονταν στο ονοματεπώνυμο, την ακριβή διεύθυνση, την οικογενιακή κατάσταση, την ιθαγένεια και το θρησκευτικό δόγμα. Επιπλέον, έπρεπε να δηλωθεί η κύρια πηγή του εισοδήματος, η διεύθυνση και το είδος της εργασίας, το επάγγελμα, καθώς και λεπτομερείς πληροφορίες για την εκπαίδευση, τη μόρφωση και τις σπουδές.

Στις 15 Δεκεμβρίου 1983 το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο εξέδωσε την απόφασή του σχετικά με τη συνταγματικότητα του ομοσπονδιακού νόμου για την απογραφή του πληθυσμού, στην οποία έθεσε τις γενικές αρχές για την προστασία του πολίτη από την επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών, και έκρινε

αντισυνταγματικές ορισμένες διατάξεις του νομόθετήματος. Η απογραφή τελικά ματαιώθηκε μέσα σ' ένα γενικότερο πολιτικό κλίμα δυσπιστίας απέναντι στην αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας από τον κρατικό μηχανισμό. Στην απόφαση αυτή το συνταγματικό δικαστήριο επικαλέστηκε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, για το οποίο θα γίνει λόγος ειδικότερα παρακάτω.

3. ΑΝΤΙΤΙΘΕΜΕΝΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

Όπως κάθε ζήτημα χαρακτηρίζεται από 2 όψεις, έτσι και στον τομέα των προσωπικών δεδομένων υπάρχουν 2 αντιμαχόμενες τάσεις, καθεμιά από τις οποίες προβάλλει τα δικά της σεβαστά επιχειρήματα προκειμένου να πείσει για τη σκοπιμότητα ή το αθέμιτο, αντίστοιχα, της επεξεργασίας τους. Αξιολογώντας τα διαπιστώνουμε ότι τα αντιτιθέμενα συμφέροντα που διακυβεύονται, αποτελούν την αντίστροφη όψη του ίδιου νομίσματος και αξίζει να επισημανθούν για την πλήρη κατανόηση του προβλήματος. Κατά την άποψη όσων εκφράζουν τα αντιτιθέμενα συμφέροντα στην προστασία προσωπικών δεδομένων, η τελευταία αποτελεί εμπόδιο στην οικονομική δραστηριότητα, και ειδικότερα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής αγοράς, διότι οι περιορισμοί που προβλέπει συνεπάγονται την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών σε υψηλές τιμές και τον περιορισμό της ελευθερίας επιλογής του καταναλωτή. Γενικά, πάντως, αυτό που απορρέει ως συμπέρασμα, δεν είναι αν είναι επιτρεπτό να συλλέγονται και να γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας τα προσωπικά στοιχεία συγκεκριμένου ατόμου, αλλά από πιο σημείο και μετά παύει να είναι θεμιτή μια τέτοια ενέργεια, ακριβώς επειδή δεν δικαιολογείται πλέον από κανένα συμφέρον.

Συμφέροντα που δικαιολογούν τη χρήση και επεξεργασία

Α) Ελευθερία της πληροφόρησης

Στον αντίποδα της προστασίας του ατόμου από την πληροφορική βρίσκεται, πρώτα απ' όλα, το συμφέρον για ακώλυτη ροή και επεξεργασία δεδομένων και το οποίο βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την ελευθερία της πληροφόρησης που με τη σειρά της κατοχυρώνεται συνταγματικά. Η ελευθερία της πληροφόρησης αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη διαμόρφωση της γνώμης και άρα, για τη συμμετοχή του πολίτη στα κοινά. Η ελευθερία αυτή έρχεται κατ' αρχήν σε αντίθεση με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και γι' αυτό είναι απαραίτητη η στάθμιση των 2 δικαιωμάτων και η πρακτική εναρμόνισή τους σε περίπτωση σύγκρουσης. Η ελευθερία πληροφόρησης έχει μια ενεργητική πλευρά, που περιλαμβάνει την «ελευθερία του πληροφορείν» και μια παθητική, που

περιλαμβάνει την «ελευθερία του πληροφορείσθαι». Η μεν πρώτη έκφανση του δικαιώματος μπορεί να ενταχθεί στη συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία της γνώμης (άρθρο 14 του Συντάγματος, σε συνδιασμό με το άρθρο 5, παρ 1 του Συντάγματος και το άρθρο 10, παρ 1 της ΕΣΔΑ), ενώ η δεύτερη της έκφανση προσλαμβάνει ρητή συνταγματική κατοχύρωση στο νέο Σύνταγμα με τη νέα διάταξη του άρθρου 5^Α, παρ 1. Ειδικότερη εκδήλωση του δικαιώματος στην πληροφόρηση αποτελεί το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας, το οποίο κατοχυρώνεται στη διάταξη του άρθρου 5^Α, παρ 2 και αναφέρεται στην ηλεκτρονική διακίνηση πληροφοριών.

Β) Συμφέρον όσων επεξεργάζονται

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει λόγος για τη δεύτερη κατηγορία συμφερόντων, η υπεράσπιση των οποίων συνεπάγεται χρήση και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, και δεν είναι άλλα από τα συμφέροντα των προσώπων και φορέων που προβαίνουν σ' αυτές τις ενέργειες. Είναι προφανές, και δεν επιδέχεται καμία αντίρρηση, ότι η επεξεργασία δεδομένων με τη χρήση της πληροφορικής είναι απαραίτητη, τόσο στο δημόσιο τομέα, όπου τα συστήματα πληροφορικής αποτελούν εργαλεία εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης, όσο και στον ιδιωτικό, όπου είναι απαραίτητα για την ορθολογικότερη οργάνωση των λειτουργιών των επιχειρήσεων. Κάθε περιορισμός, λοιπόν, της επεξεργασίας θα λειτουργούσε ως εμπόδιο στη δράση της διοίκησης, αλλά και ως περιορισμός της οικονομικής ελευθερίας των ιδιωτών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι εάν δεν υπήρχαν τα πληροφοριακά συστήματα προσωπικού, δεν θα ήταν δυνατή στις μεγάλες επιχειρήσεις η ακριβής χρονικά και αριθμητικά πληρωμή μισθών και ημερομισθίων, δεν θα υπήρχε ασφάλεια ως προς την εκπλήρωση πολυποίκιλων υποχρεώσεων, δεν θα ήταν δυνατός ο συστηματικός σχεδιασμός του προσωπικού, αλλά ούτε και η καταγραφή στατιστικών στοιχείων.

Λόγοι που καθιστούν αθέμιτη τη χρήση και επεξεργασία

Η ελευθερία πληροφόρησης και τα συμφέροντα όσων επεξεργάζονται προσωπικά δεδομένα λειτουργούν ως ανασχετικός παράγοντας στην προστασία προσωπικών δεδομένων. Δεν φτάνουν, όμως, μέχρι το σημείο να επιτρέπουν μια απόλυτη και ανεξέλεγκτη χρήση και επεξεργασία, κατά της οποίας προβάλλονται εύλογα συμφέροντα του ατόμου αλλά και του κοινωνικού συνόλου.

A) Συμφέροντα ατόμου ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ (Δικαίωμα στη Μόνωση)

Το δικαίωμα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής είναι αμυντικό συνταγματικό δικαίωμα. Το δικαίωμα στη μόνωση (droit a la solitude) ή αλλιώς το δικαίωμα της «εις εαυτόν συγκέντρωσης του ατόμου» (droit a l' intimité) αποτελεί το βασικό πυρήνα του ιδιωτικού βίου. Στο ελληνικό Σύνταγμα, η ιδιωτική ζωή προστατεύεται με βάση τη διάταξη του άρθρου 9 παρ 1 εδαφ. β', η οποία ορίζει ότι «η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή είναι απαραβίαστη». Η διακήρυξη του απαραβίαστου αναφέρεται στο δικαίωμα του ανθρώπου να διατηρεί έναν πυρήνα στη ζωή του, στον οποίο θα κυριαρχεί μόνος αυτός και να μπορεί να αξιώνει την απαγόρευση της δημοσιοποίησης των πληροφοριών που τον αφορούν. Ο Κ. Μαυριάς επισημαίνει την έλλειψη ολοκληρωμένης προστασίας του α.9, καθώς ο ακριβής εννοιολογικός προσδιορισμός της ιδιωτικής ζωής δεν είναι εφικτός. Για αυτό το λόγο, η προστασία της θεμελιώνεται και σε άλλες συνταγματικές διατάξεις, οι οποίες στο σύνολό τους παρέχουν ένα minimum προστασίας του ατόμου από τη σύγχρονη πληροφοριακή τεχνολογία στις περιπτώσεις εκείνες που η συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών πληροφοριών προσβάλλει τη σφαίρα του απορρήτου του ιδιωτικού βίου.

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ (Δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού)

Το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας πρϋποθέτει το δικαίωμα του πολίτη να αποφασίζει ελεύθερα για τις πράξεις ή παραλείψεις του, σε συνδιασμό με την πραγματική δυνατότητα να ενεργεί σύμφωνα με την απόφαση αυτή. Στα πλαίσια αυτής της ανάπτυξης, του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να αποφασίζει και να συγκαθορίζει ποιές πληροφορίες που αφορούν το πρόσωπό του θα αποκαλύψει στους άλλους. Το δικαίωμα αυτό χαρακτηρίζεται ως το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των πληροφοριών ή, ορθότερα, του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, το οποίο σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελεί συγκεκριμενοποίηση του γενικού δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας.

Είναι προφανές ότι όποιος δεν είναι σε θέση να υπολογίζει ποιες πληροφορίες που τον αφορούν είναι γνωστές στον κοινωνικό του περίγυρο, περιορίζεται σημαντικά η ελευθερία του να προγραμματίζει και να αποφασίζει αυτόνομα. Για αυτό λοιπόν σήμερα, οι σύγχρονες τεχνολογικές δυνατότητες της συλλογής,

αποθήκευσης, επεξεργασίας, αξιοποίησης και μετάδοσης των πληροφοριών χωρίς τη βούληση ή τη συναίνεση του προσώπου στο οποίο αναφέρονται, θέτουν φραγμούς στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Τα περιθώρια της ανθρώπινης επικοινωνίας μειώνονται σημαντικά, όταν κάθε δραστηριότητα και έκφραση γνώμης του ατόμου καταγράφεται μεταδίδεται και χρησιμοποιείται για σκοπούς ξένους από εκείνους για τους οποίους έχει καταγραφεί. Η άποψη άποψη ότι ο «αξιοπρεπής πολίτης» δε χρειάζεται καμιά προστασία από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών του πληροφοριών, δεν μπορεί σαφέστατα να γίνει δεκτή, διότι ακόμα και αυτοί, δικαιολογημένα θα αισθάνονται φόβο και ανησυχία, αφού οι προσωπικές πληροφορίες στα πλαίσια της εφαρμογής διαφορετικών προγραμμάτων και της δυνατότητας διασύνδεσης αρχείων πληροφοριών, είναι δυνατόν να καταστούν «πολλαπλά χρήσιμες».

Εκτός όμως από την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού θα πρέπει να συνδιαστεί και με την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η οποία ούτως ή άλλως βρίσκεται στο επίκεντρο της συνταγματικής τάξης. Εδώ αξίζει να γίνει μνεία της απόφασης *Mikrozensus* του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας, το οποίο, αναφερόμενο στα όρια των κρατικών δυνατοτήτων σχετικά με τη συλλογή πληροφοριών για τη συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων, επεσήμανε ότι μια τέτοια υποχρεωτική συλλογή προσωπικών στοιχείων, ακόμα κι αν γίνεται ανώνυμα, αντίκειται στην άρχη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, διότι με τον τρόπο αυτό επιφύλασσεται στο άτομο μεταχείριση πράγματος. Βεβαίως κάθε συλλογή στοιχείων δεν προσβάλλει την αξιοπρέπεια και κατ' επέκταση την προσωπικότητα. Το τελευταίο συμβαίνει, όταν οι πληροφορίες καλύπτουν το χώρο της ανθρώπινης δραστηριότητας που έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα και τον μετατρέπουν έτσι σε στατιστικά καταγραφόμενο υλικό.

Σχετικότητα του δικαιώματος πληροφοριακής αυτοδιάθεσης

Αα) Στάθμιση συμφερόντων (ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ)

Η αναγνώριση, όμως, του σχετικού δικαιώματος δεν μπορεί να αποβλέπει στην απόλυτη απαγόρευση της συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών πληροφοριών. Το άτομο δε νοείται να έχει απεριόριστη και αποκλειστική κυριαρχία πάνω στα προσωπικά του στοιχεία, διότι οι πληροφορίες, ακόμα κι όταν αναφέρονται σ' ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, αποτελούν μια απεικόνιση της πραγματικότητας, η οποία δεν συρρικνώνεται στο πρόσωπο αυτό και μόνο. Η απόλυτη ανωνυμοποίηση των πληροφοριών, δηλ. η αποσύνδεσή τους από το συγκεκριμένο πρόσωπο, είναι σχεδόν ανέφικτη, αφενός γιατί με τον κατάλληλο συνδιασμό και την εφαρμογή μαθηματικών μεθόδων είναι δυνατό να αποκαλυφθεί

το άτομο, και αφετέρου μια τέτοια κατάσταση θεωρείται ακοινωνική και δεν απολαμβάνει την προστασία του συντάγματος.

Φυσικά για να είναι συνταγματικώς ανεκτή η επέμβαση σε συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα, όπως είναι το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, θα πρέπει, σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας, να στηρίζεται στο νόμο. Με άλλα λόγια, η κάθε είδους επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, είναι ανάγκη να τηρεί την αρχή «nullum datum sine lege». Η παρέμβαση του νομοθέτη με τη θεσμοθέτηση διατάξεων για την προστασία προσωπικών δεδομένων αποσκοπεί, συνεπώς, στη νομιμοποίηση αυτής της επέμβασης και όχι στη θέσπιση απόλυτων περιορισμών άλλων δικαιωμάτων, όπως είναι το δικαίωμα της πληροφόρησης, χάριν της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Ενόψει των όσων λέχθηκαν παραπάνω σχετικά με τα αντιτιθέμενα συμφέροντα που προβάλλουν, κρίνεται επιτακτική η προσεκτική στάθμιση τους, και ως εκ τούτου, η εφαρμογή της αρχής της Αναλογικότητας. Το ίδιο το Σύνταγμα δεν προδιαγράφει τον τρόπο με τον οποίο ο νομοθέτης θα διασφαλίσει την ελευθερία και την αξιοπρέπεια του ατόμου από τις επεμβάσεις της κρατικής και ιδιωτικής εξουσίας, αλλά επιτάσσει τη στάθμιση των συγκρουόμενων αγαθών. Στα πλαίσια αυτής της στάθμισης, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας και λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική διάσταση των πληροφοριών, θα προσδιορίσει τελικά την έκταση και τη μορφή προστασίας του πολίτη από την ηλεκτρονική κυρίως επεξεργασία τους. Στην εργασιακή σχέση λ.χ., η χρήση μεθόδων ελέγχου δεν μπορεί να απαγορευτεί ολότελα, αλλά θα πρέπει να επιλέγονται πάντα οι ηπιότεροι και αποτελεσματικότεροι τρόποι, δίνοντας προτεραιότητα στα ισχύοντα και νομοθετικά καθιερωμένα μέσα διοικητικού ελέγχου, με την επιφύλαξη μη υπέρβασης της αναγκαίας αναλογίας μεταξύ βαθμού προσβολής και επιδιωκόμενου σκοπού.

Ββ) Πρόσωπα με μειωμένη προστασία

Μια άλλη πτυχή του ζητήματος που υπογραμμίζει το σχετικό χαρακτήρα της προστασίας, είναι αυτή που αφορά τα λεγόμενα δημόσια πρόσωπα. Έτσι, κάποιες ειδικές κατηγορίες ατόμων, όπως οι πολιτικοί, οι διασημότητες από το χώρο των επιχειρήσεων – της επιστήμης ή της τέχνης, καθώς και τα εκάστοτε πρόσωπα της επικαιρότητας, δηλ. πρόσωπα που έτυχε να βρεθούν στο επίκεντρο των γεγονότων, είναι περισσότερο εκτεθειμένα στον κίνδυνο ευρείας δημοσιοποίησης των προσωπικών τους στοιχείων και άρα, εν τοις πράγμασι, προστατεύονται λιγότερο. Εξαιτίας της δημόσιας δράσης τους, οφείλουν να ανεχθούν μια μεγαλύτερη επέμβαση στην προσωπική τους σφαίρα, γεγονός που συρρικνώνει το δικαίωμα τους στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό και τους καθιστά «πυρήνες προσωπικότητας με μειωμένη προστασία».

Β)Γενικό Συμφέρον

ΑΚΩΛΥΤΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ

Η απεριόριστη, όμως, ευχέρεια συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών πληροφοριών δεν προσβάλλει μόνο τις δυνατότητες ανάπτυξης της προσωπικότητας, αλλά και το γενικό συμφέρον, διότι η αυτονομία του ατόμου αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση λειτουργίας μιας ελεύθερης και δημοκρατικής κοινωνίας που στηρίζεται στη δυνατότητα δράσης και συμμετοχής των μελών της. Όποιος δεν είναι, έτσι, σε θέση να γνωρίζει εάν αποκλίνουσες συμπεριφορές καταγράφονται και καταχωρούνται μόνιμα ως πληροφορίες, θα επιδιώξει να αποφύγει κάθε δραστηριότητα, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως αποκλίνουσα. Αν, δηλαδή, κάποιος πιθανολογεί ότι η συμμετοχή του σε μια συνάθροιση, διαδήλωση κτλ. καταγράφεται από κάποια κρατική υπηρεσία και ανησυχεί για ενδεχόμενες συνέπειες, είναι δυνατό να παραιτηθεί από την άσκηση των αντίστοιχων θεμελιωδών δικαιωμάτων του.

Το περιεχόμενο του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού δεν περιορίζεται, με άλλα λόγια, μόνο στη διασφάλιση ενός συγκεκριμένου χώρου στα πλαίσια του οποίου το άτομο θα έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει την προσωπικότητά του. Αντιθέτως, για τη διασφάλιση της λειτουργίας μιας ελεύθερης και δημοκρατικής κοινωνίας είναι αναγκαία η διεύρυνση του δικαιώματος προς την κατεύθυνση της συμμετοχής του πολίτη, ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα επικοινωνίας του με άλλους ανθρώπους. Υπ' αυτή την έννοια ανακύπτει μια έντονη κοινωνική διάσταση που υπερβαίνει το κλασικό *status negativus* ενός οριοθετημένου ιδιωτικού χώρου, μιας ιδιωτικής σφαίρας. Η «αμυντική» αυτή πλευρά του δικαιώματος πρέπει να συνοδεύεται από μια θετική όψη, από ένα *status activus*, που αποτελεί εγγύηση για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας στη σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας, αλλά και προϋπόθεση για μια δημοκρατική και επικοινωνιακή συγκρότηση μιας σύγχρονης πολιτείας.

4. ΑΠΛΑ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Διάκριση

Βεβαίως δεν έχουν όλα τα προσωπικά δεδομένα την ίδια βαρύτητα, για αυτό έχει κριθεί σκόπιμη η διάκριση σε απλά και ευαίσθητα. Απλά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι κάθε πληροφορία που αφορά ένα φυσικό πρόσωπο, π.χ. φύλο, ηλικία, κατοικία. Ευαίσθητα καλούνται τα δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση – σωματείο – συνδικαλιστική

οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια, την ερωτική ζωή, καθώς και τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες. Το γεγονός που οδήγησε στο χαρακτηρισμό των δεδομένων της δεύτερης κατηγορίας ως ευαίσθητων, είναι ότι αποτελούν άκρως προσωπικές πληροφορίες, η προστασία των οποίων πρέπει να περιβληθεί με μεγαλύτερες εγγυήσεις.

Διαφοροποίηση ως προς το βαθμό προστασίας

Η ειδικότερη κατηγορία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων συγκροτεί το «σκληρό πυρήνα» της ιδιωτικής ζωής, όπως αυτός γίνεται αντιληπτός στη χώρα μας. Αυτό δικαιολογεί την αυξημένη νομική προστασία που τους επιφυλάσσεται μέσα από τη θέσπιση αυστηρότερων προϋποθέσεων για την επεξεργασία τους, σε σχέση με τα προβλεπόμενα για τα απλά προσωπικά δεδομένα. Η αποκάλυψη ή η επεξεργασία των πληροφοριών αυτών δύναται να έχει δυσμενείς συνέπειες για το άτομο και ιδίως την απομόνωση και τον κοινωνικό αποκλεισμό του, όπως, λ.χ., στην περίπτωση ενός ασθενούς φορέα του AIDS, του οποίου η ασθένεια δημοσιοποιείται, με συνέπεια την απόλυσή του από την εργασία του ή τον αποκλεισμό του από τον κοινωνικό περίγυρο.

Επιπλέον, η επεξεργασία των άκρως προσωπικών πληροφοριών, δύναται να έχει ως συνέπεια την εκδήλωση αυθαίρετων διακρίσεων λόγω της φυλετικής καταγωγής, των πολιτικών φρονημάτων, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων κ.ο.κ. Ωστόσο η πολιτική κατά των διακρίσεων έχει εύρο πεδίο και δεν περιορίζεται μόνο στον τομέα της πληροφορικής. Πιο συγκεκριμένα, η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων που έχουν ως βάση το φύλο, την καταγωγή, τη γλώσσα, τις θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις, τη συνδικαλιστική ένταξη κτλ., βρίσκει θεσμική κατοχύρωση σε διεθνή νομικά κείμενα, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 14) και το Διεθνές Σύμφωνο ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων του ΟΗΕ της 19.12.1996, στο κοινοτικό δίκαιο, καθώς και σε μια πληθώρα εθνικών νομοθεσιών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η ελληνική.

5. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

A) Σε διεθνές επίπεδο

Aα) Οι Αρχές του ΟΟΣΑ

Το Σεπτέμβριο του 1980 ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και την Ανάπτυξη υιοθέτησε ένα κείμενο με τίτλο «Αρχές διέπουσες την προστασία της ιδιωτικής σφαίρας του ανθρώπου και τις διασυνοριακές ροές προσωπικών στοιχείων» με πρόσκληση προς τα κράτη-μέλη να συμβάλλουν στην κατοχύρωση της εναρμόνισης του σκληρού πυρήνα των αρχών προστασίας.

Οι «γραμμές του ΟΟΣΑ», αν και δεν συνιστούν νομικά δεσμευτικές αρχές, μπορούν να θεωρηθούν ένα καλό παράδειγμα «δικαίου εν τη γενέσει του» (soft law), με την έννοια ότι η ύπαρξή τους θεμελιώνει ένα ελάχιστο συναίνεσης των δυτικών χωρών ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων που ανακύπτουν από τη χρήση της πληροφορικής, την άσκηση των ελευθεριών και τη διεθνή ανταλλαγή ονομαστικών δεδομένων καθιερώνοντας με τον τρόπο αυτό de facto ένα είδος διεθνούς εθίμου.

Οι αρχές αυτές διαγράφουν τους όρους υπό τους οποίους οφείλει να διενεργείται η επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών, ώστε να μην προσβάλλεται η προσωπικότητα και η αξία του ανθρώπου. Έτσι σύμφωνα με τις αρχές αυτές η συλλογή πρέπει να γίνεται με νόμιμα μέσα και εφόσον καθίσταται αναγκαίο και με τη συναίνεση του υποκειμένου των στοιχείων. Τα στοιχεία τα οποία συλλέγονται οφείλουν να είναι ακριβή, πλήρη και ενημερωμένα, και να είναι σχετικά με τους σκοπούς για τους οποίους πρόκειται να χρησιμοποιηθούν, οι οποίοι σκοποί πρέπει να είναι εκ των προτέρων προσδιορισμένοι. Οι αρχές οι οποίες αναλαμβάνουν την ανάπτυξη συστημάτων πληροφοριών οφείλουν να διέπονται από την αρχή της διαφάνειας στις δραστηριότητές τους.

Γίνεται αντιληπτό με βάση τα παραπάνω ότι ο ΟΟΣΑ αναγνωρίζει το γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν το απόρρητο των προσωπικών δεδομένων να εφαρμόζεται πάντοτε και παντού και κρίνει εύλογο να αναφέρει τις αρχές, οι οποίες διέπουν την επεξεργασία των πληροφοριών.

Ββ) Η Σύμβαση 108 (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των ατόμων από την αυτόματη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων)

Η ευρωπαϊκή σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης της 28.1.1981, γνωστή και ως Σύμβαση 108, συνιστά το πρώτο δεσμευτικό διεθνές κείμενο. Πρόκειται για ένα κείμενο που θέτει τις γενικές κατευθύνσεις για την προστασία των προσωπικών στοιχείων κάθε φυσικού προσώπου από την αυθαίρετη επεξεργασία τους με τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μηχανικών και ιδίως ηλεκτρονικών μέσων. Περιέχει μια σειρά εγγυήσεων και δικαιωμάτων υπέρ των προσώπων, τα οποία αφορούν τα δεδομένα και προβλέπει την ίδρυση εθνικών αρχών, οι οποίες επιφορτίζονται με τον έλεγχο της εφαρμογής των διατάξεων της σύμβασης (Σ.108).

Η Σύμβαση 108 άρχισε να ισχύει έναντι της Ελλάδας από την 1.1.1995 έχοντας κυρωθεί με το ν.2068/1996 και κατέστη αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου σύμφωνα με τη συνταγματική διάταξη του α.28 παρ 1 Σύνταγμα.

Σε πρώτη φάση με το α.5 της Σ.108 θεσπίζονται ορισμένες βασικές αρχές σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων οι οποίες σε γενικές γραμμές ταυτίζονται με τις αρχές που προβλέπει και ο ΟΟΣΑ ¹.

Με το α.8 της Σ.108 θεσπίζονται συγκεκριμένα δικαιώματα για το υποκείμενο των δεδομένων. Τα δικαιώματα αυτά αναφέρονται κυρίως στο δικαίωμα γνώσης του υποκειμένου των πληροφοριών για την ύπαρξη αυτών των στοιχείων, το περιεχόμενό τους, ποιος τα συλλέγει και για ποιους σκοπούς, παροχή δυνατότητας διορθώσεώς τους ή και της διαγραφής τους σε περίπτωση που έχουν συγκεντρωθεί κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων.

Τα παραπάνω δικαιώματα μπορούν να περιοριστούν για στατιστικούς σκοπούς ή για επιστημονικές έρευνες, όταν δεν υπάρχει κίνδυνος προσβολής του ιδιωτικού βίου των προσώπων, τα οποία αφορούν οι πληροφορίες, ενώ κατά το άρθρο 9 της Σύμβασης είναι δυνατή η παρέκκλιση, όταν προβλέπεται από διάταξη νόμου του συμβαλλόμενου μέρους και αποτελεί απαραίτητο μέτρο (αρχή της αναλογίας) σε μια δημοκρατική κοινωνία για την προστασία της ασφάλειας του κράτους, της δημόσιας ασφάλειας, των νομισματικών συμφερόντων του κράτους ή για την καταστολή ποινικών παραβάσεων.

Με το α.12 θεσπίζεται η αρχή της «ελεύθερης διασυνοριακής ροής των προσωπικών δεδομένων», οπότε τα συμβαλλόμενα μέρη δεν μπορούν, με μοναδικό σκοπό την προστασία του ιδιωτικού βίου, να απαγορεύουν ή να υποβάλλουν σε ειδική άδεια τη διασυνοριακή ροή των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα, που προορίζονται για το έδαφος άλλου κράτους μέλους. Ασφαλώς και η αρχή αυτή δεν είναι απόλυτη αλλά υπόκειται σε ορισμένες δικαιολογημένες εξαιρέσεις.

Τέλος, σύμφωνα με το α.13 στα πλαίσια εφαρμογής της σύμβασης, τα κράτη-μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προσφέρουν αμοιβαία συνδρομή και για την επίτευξη αυτού του σκοπού, κάθε συμβαλλόμενο μέρος ορίζει μία ή περισσότερες αρχές με συγκεκριμένες αρμοδιότητες και η αρχή αυτή οφείλει μετά από σχετική αίτηση της αρχής άλλου συμβαλλόμενου μέρους να παρέχει πληροφορίες για το δίκαιο και τη διοικητική πρακτική του σχετικά με την προστασία των πληροφοριών και να λαμβάνει, σύμφωνα με την εθνική του νομοθεσία όλα τα κατάλληλα μέτρα για την παροχή πληροφοριών ουσίας, που αφορούν αυτοματοποιημένη επεξεργασία πραγματοποιούμενη στο έδαφός του, με εξαίρεση τις πληροφορίες που αποτελούν αντικείμενο αυτής της επεξεργασίας.

---

¹

Γγ) Η Συμφωνία Schengen και η Σύμβαση εφαρμογής της Συμφωνίας Schengen

1. Γενικά

Στις 14 Ιουνίου του 1985 οι κυβερνήσεις των κρατών του Βελγίου, των Κάτω Χωρών, του Λουξεμβούργου, της Γαλλίας και της Γερμανίας υπέγραψαν στην πόλη Schengen του Λουξεμβούργου μια συμφωνία με απώτερο στόχο την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα κατά την κυκλοφορία των προσώπων, την μεταφορά των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα των κρατών αυτών και στη διευκόλυνση της μεταφοράς και κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στα κράτη αυτά. Η Ελλάδα προσχώρησε σε αυτή τη συμφωνία μαζί με άλλα κράτη με την υπογραφή σχετικού πρωτοκόλλου προσχώρησης την 6^η Νοεμβρίου 1992.

Με σκοπό την υλοποίηση της Συμφωνίας Schengen κρίθηκε σκόπιμη η σύναψη μιας συμπληρωματικής σύμβασης, η οποία θα καθόριζε τις βασικές αρχές, οι οποίες θα εφαρμόζονταν από τα συμβαλλόμενα μέρη. Η σύμβαση αυτή ονομάζεται «Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Schengen», η οποία υπογράφηκε στις 19 Ιουνίου 1990 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν.2514/1997.

Η Συμφωνία και η Σύμβαση Εφαρμογής της αποτελούν ένα ολοκληρωμένο πλέγμα διατάξεων, το οποίο στηρίζεται στην αρχή της «εμπιστοσύνης των ελέγχων» που θα διεξάγουν οι αρχές των χωρών και προκαταλαμβάνει τις ρυθμίσεις στους τομείς αστυνομικής, τελωνειακής και δικαστικής συνεργασίας.

2. Το Σύστημα Πληροφοριών Schengen

2^α) Σκοπός του Συστήματος

Με την κατάργηση των διαφόρων διασυνοριακών ελέγχων μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών προκύπτουν διάφοροι κίνδυνοι για τη δημόσια τάξη και την ασφάλεια της Ενωμένης Ευρώπης και δημιουργείται επιτακτική ανάγκη θέσπισης αντισταθμιστικών μέτρων ασφάλειας.

Ένα από τα μέτρα που προβλέπει η Σύμβαση Εφαρμογής με τη διάταξη του άρθρου 92 προκειμένου να αντισταθμίσει το έλλειμμα ασφάλειας είναι η δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών που θα στηρίζεται στη σύγχρονη τεχνολογία της πληροφορικής. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή τα συμβαλλόμενα μέρη εγκαθιστούν και διατηρούν ένα κοινό σύστημα πληροφοριών, το οποίο καλείται Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν και το οποίο απαρτίζεται από ένα εθνικό τμήμα σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος και από μία

τεχνική υπηρεσία υποστήριξης. Το Σύστημα Πληροφοριών παρέχει τη δυνατότητα στις αρχές που έχουν οριστεί από τα συμβαλλόμενα μέρη μέσω μιας αυτοματοποιημένης διαδικασίας αναζήτησης, να διαθέτουν καταχωρήσεις προσώπων και αντικειμένων κατά τη διενέργεια των συνοριακών ελέγχων και εξακριβώσεων, καθώς και άλλων αστυνομικών και τελωνειακών ερευνών στο εσωτερικό της χώρας σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 93 ΣΕΣΣ, το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν έχει σκοπό την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης και της κρατικής ασφάλειας, καθώς και την εφαρμογή των διατάξεων της σύμβασης για την κυκλοφορία των προσώπων στην επικράτεια των συμβαλλομένων μερών με τη χρησιμοποίηση πληροφοριών, οι οποίες διαβιβάζονται μέσω του συστήματος αυτού.

Το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν προβλέπει ένα κεντρικό σύστημα πληροφοριών και τα επιμέρους εθνικά, τα οποία λειτουργούν στα συμβαλλόμενα κράτη. Η λειτουργία του ΣΠΣ στηρίζεται στον κανόνα ότι τα εθνικά συστήματα δεν μπορούν να ανταλλάζουν απ' ευθείας μεταξύ τους τα δεδομένα (πληροφορίες), τα οποία περιέχονται στο ΣΠΣ αλλά μόνο μέσω της χρήσης του κεντρικού συστήματος, το οποίο τροφοδοτείται με τα δεδομένα όλων των κρατών.

2β) Κατηγορίες δεδομένων του Συστήματος

Το ΣΠΣ περιέχει αποκλειστικά και μόνο τις κατηγορίες των Δεδομένων (πληροφοριών), οι οποίες παρέχονται από τα συμβαλλόμενα μέρη και οι οποίες είναι απαραίτητες για τους σκοπούς οι οποίοι επιδιώκονται από τις διατάξεις των άρθρων 95 έως 100 της συμβάσεως. Είναι προφανές ότι η συλλογή αυτών των δεδομένων περιορίζει την παρεχόμενη από το άρθρο 9^Α Σύνταγμα προστασία του απορρήτου των προσωπικών δεδομένων, ο περιορισμός αυτός όμως πραγματοποιείται υπό αυστηρές προϋποθέσεις και με σαφείς σκοπούς την διασφάλιση δημόσιας τάξης και ασφάλειας και άρα εναρμονίζονται με τις προαναφερθείσες αρχές του ΟΟΣΑ και της Σ. 108.

Οι κατηγορίες δεδομένων, οι οποίες περιλαμβάνονται στο σύστημα πληροφοριών Σένγκεν αφορούν:

α. τα σεσημασμένα πρόσωπα

β. τα αντικείμενα, τα οποία αναφέρονται στη διάταξη του άρθρου 100 της ΣΕΣΣ και τα οχήματα, τα οποία αναφέρονται στη διάταξη του 99 της ίδιας συμβάσεως.

Τα στοιχεία τα οποία καταχωρούνται, κατ' ανώτατο όριο στο ΣΠΣ σχετικά με τα πρόσωπα είναι, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 94 παρ.4 της ΣΕΣΣ τα ακόλουθα:

α. το επώνυμο και το όνομα

β. τα ιδιαίτερα, αντικειμενικά και αναλλοίωτα φυσικά χαρακτηριστικά

- γ. το πρώτο γράμμα του δεύτερου ονόματος
- δ. η ημερομηνία και ο τόπος γεννήσεως
- ε. το φύλο
- στ. η ιθαγένεια
- ζ. η ένδειξη ότι τα πρόσωπα είναι οπλισμένα
- η. η ένδειξη ότι τα πρόσωπα είναι βίαια
- θ. ο λόγος της σημάσεως
- ι. η στάση η οποία ενδείκνυται να τηρηθεί

Πέραν των στοιχείων αυτών δεν επιτρέπεται να μνημονεύονται και άλλα δεδομένα (πληροφορίες). Οι κατηγορίες δεδομένων , οι οποίες περιέχονται στο ΣΠΣ είναι μόνον αυτές οι οποίες περιλαμβάνονται στις διατάξεις των άρθρων 95 έως και 100 της ΣΕΣΣ. Αυτές είναι:

1) Τα δεδομένα τα οποία αφορούν καταζητούμενα προς σύλληψη , πρόσωπα με σκοπό την έκδοσή τους.(άρθρο 95) 2) Δεδομένα τα οποία αφορούν αλλοδαπούς με σκοπό την άρνηση της εισόδου τους στο έδαφος των συμβαλλομένων μερών(άρθρο 96). 3) Δεδομένα τα οποία αφορούν πρόσωπα τα οποία εξαφανίσθηκαν ή πρόσωπα, τα οποία για τη δική τους προστασία ή για την πρόληψη απειλών πρέπει να κρατηθούν.(άρθρο 97) 4) Δεδομένα τα οποία αφορούν μάρτυρες , πρόσωπα τα οποία καλούνται να απολογηθούν κτλ.(άρθρο 98) 5) Δεδομένα σχετικά με τα πρόσωπα και τα οχήματα , με σκοπό τη διακριτική παρακολούθηση ή τον ειδικό έλεγχο αυτών.(άρθρο 99) 6) Δεδομένα τα οποία αφορούν αντικείμενα, τα οποία αναζητούνται για κατάσχεση ή για να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία στην ποινική διαδικασία. (άρθρο 100)

2γ) Χρησιμοποίηση προσωπικών δεδομένων στο ΣΠΣ

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 102 της ΣΕΣΣ τα συμβαλλόμενα κράτη δεν δύναται να χρησιμοποιούν τα δεδομένα παρά μόνο για τους σκοπούς οι οποίοι αντιστοιχούν στην κάθε σήμανση. Τα δεδομένα μπορούν να αντιγραφούν μόνο για τεχνικούς σκοπούς και μόνο εφόσον η αντιγραφή είναι αναγκαία για την άμεση αναζήτηση τους από τις αρχές , οι οποίες μνημονεύονται στο άρθρο 101 της ΣΕΣΣ.

Στα πλαίσια των σημάτων, οι οποίες περιγράφονται στα άρθρα 95-100 της ΣΕΣΣ. Κάθε παρέκκλιση από την άνω αρχή, η οποία τίθεται με τη διάταξη του α.102 παρ.1 προκειμένου να αντικατασταθεί ένας τύπος σημάσεως από έναν άλλο τύπο σημάσεως πρέπει να δικαιολογείται από την ανάγκη προλήψεως μιας υφισταμένης, σοβαρής και άμεσης απειλής για τη Δημόσια Τάξη και τη Δημόσια Ασφάλεια (άρθρο 102 παρ.3). Για το σκοπό αυτό πρέπει να λαμβάνεται η προηγούμενη συγκατάθεση του Συμβαλλόμενου μέρους, το οποίο προβαίνει στη σήμανση.

Ακόμη, τα δεδομένα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν καταρχήν για διοικητικούς σκοπούς. Κατ' εξαίρεση, τα δεδομένα , τα οποία έχουν καταχωρηθεί

σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 96 της ΣΕΣΣ μπορούν να χρησιμοποιηθούν σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία κάθε συμβαλλόμενου μέρους μόνο για τους σκοπούς, οι οποίοι απορρέουν από τη διάταξη του άρθρου 101παρ2 της ΣΕΣΣ.

Η εθνική νομοθεσία κάθε κράτους οφείλει να εναρμονίζεται με τους επιδιωκόμενους από τη σύμβαση σκοπούς.

2δ) Αδυναμία πρόσβασης στα δεδομένα του ΣΠΣ

Καταρχήν το άτομο δικαιούται να λαμβάνει γνώση των πληροφοριών, οι οποίες συγκεντρώνονται στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν και αφορούν το άτομό του. Η Εθνική Αρχή Ελέγχου, η οποία προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 114 παρ.1 της ΣΕΣΣ αποφαινεται εάν και υπό ποιους όρους οι σχετικές πληροφορίες είναι ανακοινώσιμες. Ωστόσο η ανακοίνωση της πληροφορίας προς το ενδιαφερόμενο άτομο αποκλείεται, εάν αυτή θεωρηθεί ότι είναι δυνατόν να παραβιάσει:

-την εκτέλεση του νομίμου μέτρου, το οποίο προβλέπεται από τη σύμβαση ή
-την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών τρίτου προσώπου

Να σημειωθεί ακόμη ότι η ανακοίνωση της πληροφορίας αποκλείεται, επίσης, σε κάθε περίπτωση, διαρκούσης της χρονικής περιόδου, κατά την οποία γίνεται σήμανση, με σκοπό τη διακριτική παρακολούθηση. (βλ. α.109 παρ.2)

Δδ) Ο Κανονισμός 45/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα όργανα και τους οργανισμούς της κοινότητας.

Ο κανονισμός αυτός επιδιώκει να διασφαλίσει, τόσο την ουσιαστική τήρηση των κανόνων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των προσώπων, όσο και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ των κρατών-μελών και των οργάνων και οργανισμών της κοινότητας ή μεταξύ των οργάνων και οργανισμών της κοινότητας στο πλαίσιο άσκησης των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να θεσπισθούν αναγκαστικές διατάξεις όσον αφορά τα όργανα και τους οργανισμούς της κοινότητας. Οι διατάξεις αυτές ισχύουν για κάθε είδους επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, την οποία διενεργούν όλα τα όργανα και όλοι οι οργανισμοί της κοινότητας στο μέτρο που η επεξεργασία αυτή εκτελείται για την άσκηση δραστηριοτήτων που εμπίπτουν εν όλω ή εν μέρει, στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

Οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται, λοιπόν, σε φορείς που έχουν συσταθεί εκτός του κοινοτικού πλαισίου και ο ευρωπαίος επόπτης προστασίας δεδομένων δεν είναι αρμόδιος να παρακολουθεί την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τους φορείς αυτούς.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο κανονισμός αυτός δεν θίγει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών-μελών βάσει των οδηγιών 95/46/EK και 97/66/EK και δεν αποσκοπεί στην τροποποίηση των πρακτικών και διαδικασιών, οι οποίες έχουν καθιερωθεί νομίμως από τα κράτη-μέλη στον τομέα της εθνικής ασφάλειας, της προάσπισης, της τάξης και της πρόληψης, ανίχνευσης, έρευνας και δίωξης των αξιόποινων πράξεων, τηρουμένων των διατάξεων, του πρωτοκόλλου περί προνομίων και ασυλιών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Διεθνούς Δικαίου.

Εε) Η Κοινοτική Οδηγία 95/46/EK

Στις 23 Οκτωβρίου 1995 δημοσιεύθηκε η οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών».

Πρόκειται για ένα αναλυτικό και μακροσκελές κείμενο, στα άρθρα του οποίου καθορίζονται οι ευρύτεροι όροι υπό τους οποίους πρέπει να πραγματοποιείται η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων.

Η οδηγία 95/46/EK δεν θα αποτελέσει αντικείμενο ανάλυσης στο παρόν κεφάλαιο αλλά οι ρυθμίσεις της θα παρουσιαστούν στο κεφάλαιο του **v. 2472/1997** με τον οποίο η ελληνική έννομη τάξη προσαρμόστηκε στην οδηγία αυτή.

B) Σε εθνικό επίπεδο

Αα) Το άρθρο 9^A του Συντάγματος

1.Γενικά

Η διατύπωση του άρθρου 9^A του Συντάγματος έχει ως εξής: «Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων γίνεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί όπως νόμος ορίζει.»

Με το Σύνταγμα του 1975 εισήχθη η διάταξη του άρθρου 9 σχετικά με την προστασία του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Στον ευρύτερο αυτό χώρο εντάσσεται και η προστασία των προσωπικών δεδομένων του ατόμου. Η προστασία όμως των προσωπικών δεδομένων με το άρθρο 9, εν όψει

μάλιστα και της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης, κρίνεται ανεπαρκής. Άλλωστε πρέπει να γίνει δεκτό ότι η επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών δεν θίγει πάντοτε τον ιδιωτικό βίο αλλά ενδεχομένως και άλλα συνταγματικά κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα, τα οποία απαγορεύουν *in concreto* τη συλλογή και επεξεργασία των πληροφοριών.

Ο αναθεωρητικός νομοθέτης έχοντας επίγνωση των κινδύνων που εγκυμονεί η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη στον τομέα της πληροφορικής, κατοχύρωσε με τη θέσπιση ενός αυτοτελούς ατομικού δικαιώματος ρητά την προστασία του ατόμου τόσο από τη συλλογή όσο και την επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων, επιδιώκοντας αφενός τη διεύρυνση της κανονιστικής εμβέλειας της συνταγματικής διάταξης και αφετέρου τη θέσπιση της υποχρέωσης του κοινού νομοθέτη να παρακολουθεί τις εξελίξεις, ώστε να καθίσταται εφικτή η λήψη πρόσθετων μέτρων με σκοπό την αποτελεσματικότερη προστασία του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτό-καθορισμού.

2. Περιεχόμενο του Δικαιώματος

Το άρθρο 9^A του συντάγματος κατοχυρώνει, πλέον, ένα αυτοτελές δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Παρά την ελλειπτικότητα της σχετικής διάταξης δεν αμφισβητείται ότι το περιεχόμενο του δικαιώματος συνίσταται στην κατοχύρωση των βασικών αρχών που έχουν ήδη αποτυπωθεί σε διεθνή και δεσμευτικά για τη χώρα μας κείμενα και διέπουν το σύστημα προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Πρόκειται για τον σκληρό πυρήνα των αρχών της προστασίας προσωπικών δεδομένων, οι οποίες εξειδικεύονται αφενός στη θεμελίωση της νομιμότητας της επεξεργασίας, είτε στη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, είτε σε ρητή διάταξη νόμου και αφετέρου στην επιδίωξη του νόμιμου και θεμιτού σκοπού της επεξεργασίας και στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ατόμου, στα οποία κυριαρχεί το δικαίωμα πρόσβασης του ατόμου στις πληροφορίες που το αφορούν, ενώ καθοριστικός είναι και ο ανεξάρτητος έλεγχος της εφαρμογής των κανόνων που θεσπίζει ο νομοθέτης, στον οποίο το σύνταγμα έχει εμπιστευθεί τη συγκεκριμενοποίηση του δικαιώματος και των όρων συγκρότησης και λειτουργίας της ανεξάρτητης αρχής, η οποία έχει επιφορτισθεί με τη διασφάλιση του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Έτσι, με τη συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων ο νομοθέτης δεσμεύεται όσον αφορά το επίπεδο προστασίας, το οποίο δεν μπορεί να μειωθεί, αλλά αντίθετα πρέπει, ενόψει της ταχύτατης εξέλιξης της πληροφοριακής τεχνολογίας, να βελτιώνεται προς την κατεύθυνση της λήψης πρόσθετων μέτρων προστασίας, ενώ η άσκηση του δικαιώματος αυτού υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που καθίστανται αναγκαίοι για την προστασία του δημόσιου συμφέροντος και για την προστασία

των δικαιωμάτων των άλλων, με την τήρηση βέβαια της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 Σ).

3. Πεδίο Ισχύος

Το άρθρο 9^Α κατοχυρώνει ένα πεδίο διαμόρφωσης της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, στα πλαίσια του οποίου καθίσταται δυνατή η εξέλιξή του και το οποίο θεωρείται απρόσιτο τόσο απέναντι στην κρατική εξουσία όσο και απέναντι στους λοιπούς ιδιώτες, πράγμα που δεν αμφισβητείται πλέον ενόψει της νέας διατύπωσης της συνταγματικής διάταξης του α.25 παρ 1 εδ γ, σύμφωνα με την οποία τα «τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν». Αυτό σημαίνει ότι το κράτος δεν μπορεί να αρκείται μόνο στην αποχή των προσβολών του δικαιώματος αυτού από τα όργανά του, αλλά οφείλει να προβαίνει και στη λήψη θετικών μέτρων για την αποτροπή των παραβιάσεων του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού.

4. Οριοθέτηση βασικών εννοιών

(συλλογή – επεξεργασία – χρήση προσωπικών δεδομένων)

4^α) ΣΥΛΛΟΓΗ (Α' Στάδιο)

Κατά το στάδιο αυτό, εκείνος, ο οποίος στη συνέχεια επιθυμεί να επεξεργασθεί προσωπικά στοιχεία προβαίνει στη συγκέντρωσή τους. Πηγές από τις οποίες θα προέλθουν τα στοιχεία αυτά είναι κυρίως τρεις: «ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος», δηλαδή εκείνος, τον οποίο αφορούν τα στοιχεία (με τη θέλησή του ή χωρίς αυτή), καλούμενος συνήθως και υποκείμενο των στοιχείων (data subject), «κάποιος τρίτος» (με την έγκριση του ενδιαφερομένου ή και χωρίς αυτή) και «κάποιο δημόσιο μητρώο ή άλλη δημόσια πηγή» προσιτή σε πολλούς, αν όχι σε όλους, όπως είναι οι εφημερίδες ή τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (οπότε και αναφερόμαστε σε δημόσια στοιχεία ή στοιχεία κοινώς γνωστά). Μέλημα του νομοθέτη είναι να ρυθμίσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται η κατά περίπτωση συλλογή προσωπικών στοιχείων, καθώς και τη διαδικασία.

4^β) ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ (Β' Στάδιο)

Κατά το στάδιο αυτό τα στοιχεία οργανώνονται με κάποιο λογικό τρόπο, ώστε να καθίστανται απ' ευθείας χρησιμοποιήσιμα ή διαθέσιμα για περαιτέρω επεξεργασία με βάση λογικούς συσχετισμούς. Στην πρώτη περίπτωση αναφερόμαστε σε στοιχεία που έχουν οργανωθεί σε αρχείο και είναι η πιο απλή μορφή επεξεργασίας. Στη δεύτερη περίπτωση η «επεξεργασία» είναι πλέον πολύπλοκη και αποτελεσματική, καθώς τα χρησιμοποιούμενα στοιχεία έχουν ήδη τύχει στοιχειώδους επεξεργασίας. Στην περίπτωση αυτή ανήκει και η

συνδυασμένη επεξεργασία πολλών αρχείων με προσωπικά στοιχεία. Είναι ευνόητο ότι τα στοιχεία στο στάδιο αυτό μπορούν, εφ' όσον το απαιτούν οι περιστάσεις, να αποθηκευθούν. Εφ' όσον αναφερόμεθα σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία, δηλαδή επεξεργασία για την οποία για την οποία χρησιμοποιούνται εν όλω ή εν μέρει ηλεκτρονικοί υπολογιστές ή άλλες αυτόματες μηχανές, η φύλαξη αυτή λαμβάνει χώρα συνήθως σε οπτικο-μαγνητικά μέσα.

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει μία επισήμανση. Κατά την ορθότερη άποψη, η διαφορά της επεξεργασίας προσωπικών στοιχείων με υπολογιστή από την παραδοσιακή επεξεργασία από τον άνθρωπο, είναι τόσο μεγάλη ποσοτικά, ώστε να μπορεί να γίνει λόγος για «ποιοτική» διαφορά. Οι Η/Υ παρέχουν εκτός της ταχύτητας της επεξεργασίας, και πλεονεκτήματα σχετικά με τη λογική της επεξεργασίας : λόγω των ιδιοτήτων του ο Η/Υ μπορεί με τη βοήθεια και της στατιστικής επεξεργασίας τεραστίου όγκου στοιχείων, να διαπιστώσει λογικές σχέσεις σε φαινομενικά άσχετα στοιχεία, δηλαδή σε στοιχεία τα οποία ο ανθρώπινος νους δεν θα είχε ποτέ σκεφθεί να συσχετίσει.

4γ) ΧΡΗΣΗ (Γ' Στάδιο)

Η χρήση των επεξεργασμένων προσωπικών στοιχείων μπορεί να είναι είτε νόμιμη, δηλαδή επιτρεπόμενη από το δίκαιο ή τουλάχιστον μη απαγορευμένη από το δίκαιο, είτε παράνομη, δηλαδή ρητώς ή σιωπηρώς απαγορευμένη. Είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι συνήθως όλες οι παράνομες χρήσεις (επεξεργασμένων) προσωπικών στοιχείων επάγονται, ή μπορεί να επάγονται, και προσβολή (εξ υποκειμένου ή αντικειμένου) της προσωπικότητας του ενδιαφερομένου. Μπορούμε λοιπόν να διακρίνουμε τριών ειδών προσβολές της προσωπικότητας του ενδιαφερομένου από τη χρήση των στοιχείων που τον αφορούν.

α. Την απλή προσβολή της προσωπικότητας (απλή ενόχληση). Συχνά η έννομη τάξη δεν την κρίνει τόσο σοβαρή ώστε να την ποινικοποιήσει ή η τυχόν τέλεση παρόμοιου αδικήματος διώκεται μόνο κατ' έγκληση.

Παραδείγματα τέτοιων προσβολών είναι η αποστολή διαφημιστικών φυλλαδίων σε τυχαίους ανθρώπους μέσω του ταχυδρομείου ή η τηλεφωνική υποβολή εμπορικών ή άλλων οικονομικών προσφορών σε μη ενημερωμένους ανθρώπους , σε κάποιους όλα αυτά μπορεί να είναι ενοχλητικά , σε άλλους ευπρόσδεκτα ή έστω ανεκτά.

β. Τη σοβαρή προσβολή ή μείωση της προσωπικότητας. Η χρήση (επεξεργασμένων) προσωπικών δεδομένων επιφέρει (ασχέτως δόλου) σοβαρή ηθική, οικονομική, επιστημονική, επαγγελματική ή άλλη βλάβη στην προσωπικότητα του ενδιαφερομένου. Η βλάβη είναι σοβαρή και συνήθως ποινικά κολάσιμη, πλην όμως χωρεί παραίτηση του ενδιαφερομένου από τα σχετικά δικαιώματα που απορρέουν από την προσωπικότητα του. Αποτέλεσμα αυτού είναι επεξεργασίες που δύνανται κατ' εύλογη χρήση να οδηγήσουν σε τέτοια βλάβη του

ενδιαφερομένου συνήθως επιτρέπονται ή πρέπει να επιτρέπονται μόνο εφ' όσον ειδικός νόμος τις επιτρέπει ή εφόσον δώσει τη συγκατάθεσή του ο ενδιαφερόμενος.

Παράδειγμα τέτοιας προσβολής είναι η δημοσιοποίηση του ποινικού μητρώου ή της εγγραφής κάποιου προσώπου ως μέλους σε συγκεκριμένο πολιτικό κόμμα.

γ. Τη βάνανση προσβολή ή καταρράκωση της προσωπικότητας. Στην περίπτωση αυτή ισχύουν όλα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως με τη διαφορά ότι το μέγεθος της προσβολής της προσωπικότητας είναι τόσο μεγάλο, ώστε δεν χωρεί παραίτηση από αυτό. Επεξεργασίες που μπορεί εύλογα να οδηγήσουν σε τέτοια προσβολή της προσωπικότητας συνήθως απαγορεύονται να εκτελούνται από ιδιώτες και το κράτος επιφυλάσσει μόνο στον εαυτό του να τις πραγματοποιεί για σκοπούς που σχετίζονται με το δημόσιο συμφέρον.

Παράδειγμα τέτοιας προσβολής είναι εκείνη που μπορεί να προέλθει από τη γνωστοποίηση αρχείων μυστικών υπηρεσιών ή της αστυνομίας με πληροφορίες της ιδιωτικής ζωής. Συναφής προσβολή μπορεί να επέλθει από τη δημοσιοποίηση αρχείου πελατών εταιρείας που ασχολείται αποκλειστικά με την πώληση αντικειμένων σε ομοφυλόφιλους.

Ββ) Ο ν.2472/1997

1.Εισαγωγή του νόμου

Η διαδικασία της εισαγωγής στην Ελλάδα νομοθεσίας σχετικής με την προστασία των προσωπικών δεδομένων (πληροφοριών) διήρκεσε σχεδόν 14 χρόνια. Το πρώτο κείμενο παρουσιάστηκε στον υπουργό δικαιοσύνης στις 9.1.1986 αλλά λόγω της μεταβολής του προσώπου του Υπουργού το νομοσχέδιο δεν κατατέθηκε στη Βουλή προς ψήφιση. Παρόμοια τύχη είχαν και δύο μεταγενέστερα νομοσχέδια το 1991 και 1992 τα οποία δεν κατόρθωσαν να καταστούν αντικείμενο συζήτησης. Πάντως οι απόπειρες αυτές θα λέγαμε ότι μάλλον δεν διακρίνονταν για την πρωτοτυπία τους ενώ δεν αντιμετώπιζαν και τα ζητήματα τα οποία είχαν ανακύψει από την τεχνολογική εξέλιξη των τελευταίων ετών.

Στις 23 Οκτωβρίου 1995 δημοσιεύθηκε η οδηγία 95/46/EK, την οποία τα κράτη-μέλη καλούνταν να μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο. Το ελληνικό κράτος ανταποκρινόμενο στις υποχρεώσεις του ως μέλος της ευρωπαϊκής ένωσης ψηφίζει το ν.2472/1997, ρυθμίζοντας επιτέλους το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στην ελληνική έννομη τάξη.

2. Ίδρυση Αρχής προστασίας προσωπικών δεδομένων

Με τον ν.2472/1997 η χώρα μας ανταποκρίθηκε στις προκλήσεις της εποχής για σύγχρονο εναρμονισμένο με την κοινωνική πραγματικότητα δίκαιο και συγχρόνως συμμορφώθηκε προς την κοινοτική οδηγία 95/46/EK.

Όπως εύστοχα αναφέρεται στην εισηγητική έκθεση του νόμου «για την προστασία του ατόμου από την πληροφορία, δεν αρκούν οι γενικές διατάξεις προστασίας της προσωπικότητας αλλά επιβάλλονται ειδικές ρυθμίσεις, επειδή οι κίνδυνοι από την απεριόριστη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών είναι ασυγκρίτως πιο άμεσοι για το άτομο και την ιδιωτική ζωή από τις συνήθεις προσβολές της προσωπικότητας». Οι ρυθμίσεις αυτές θεωρούνται αναγκαίες για τη διασφάλιση του φιλελεύθερου και δικαιοκρατικού χαρακτήρα της τεχνολογικής ανάπτυξης καθώς και ότι δεν κατοχυρώνουν απλώς την ιδιωτική σφαίρα αλλά διασφαλίζουν την άσκηση των περισσότερων από τα θεμελιώδη δικαιώματα όπως λ.χ. την ελεύθερη συμμετοχή στις συνδικαλιστικές οργανώσεις ή τα σωματεία.

Ο ν.2472/1997 ιδρύει και την ανεξάρτητη Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων με το α.15, η οποία επιφορτίζεται με την «εποπτεία της εφαρμογής του παρόντος νόμου και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από τη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

3. Πότε είναι θεμιτή η επεξεργασία

3^α) Με τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου

Σε πρώτη φάση η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται μόνο εφόσον το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει τη *συγκατάθεσή* του. Συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων είναι κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή και εν πλήρη επίγνωση και με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων, αφού έχει προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν (συγκατάθεση μετά από ενημέρωση, informed consent). Η συγκατάθεση μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε, χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα.

3β) Χωρίς συγκατάθεση

Η επεξεργασία είναι κατ' εξαίρεση επιτρεπτή και χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων όταν:

α. Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης, στην οποία συμβαλλόμενο μέρος είναι υποκείμενο δεδομένων ή για τη λήψη μέτρων κατόπιν αιτήσεως του υποκειμένου κατά το προσυμβατικό στάδιο.

β. Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο.

γ. Η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, αν αυτό τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του.

δ. Η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και εκτελείται από δημόσια αρχή ή έχει ανατεθεί από αυτή είτε στον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε σε τρίτο, στον οποίο γνωστοποιούνται τα δεδομένα. Η χρήση ή η επεξεργασία των δεδομένων πρέπει να ανταποκρίνεται στην αναγκαία αξίωση πληροφόρησης των δημοσίων αρχών που είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική εκπλήρωση της αποστολής τους.

ε. Η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα και υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες αυτών.

3γ) Άδεια της Αρχής για συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και για ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου.

Ενώ στο άρθρο 5 παρ 1 επιτρέπεται η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει τη συγκατάθεσή του, το άρθρο 7 απαγορεύει ρητά τη συλλογή και επεξεργασία των ευαίσθητων δεδομένων. Κατ' εξαίρεση η διάταξη του α.7 παρ.2 επιτρέπει τη συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και την ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου, μετά από άδεια της Αρχής (κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου) και εφόσον συντρέχουν μία ή περισσότερες από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

1. Το υποκείμενο έδωσε τη γραπτή συγκατάθεσή του κατά τρόπο που δεν αντίκειται στο νόμο ή τα χρηστά ήθη.

2. Η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου.

3. Πρόκειται για δεδομένα που δημοσιοποιεί ο ίδιος και είναι αναγκαία για την άσκηση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου.

4. Η επεξεργασία αφορά θέματα υγείας και εκτελείται από πρόσωπο που ασχολείται κατ' επάγγελμα με την παροχή υπηρεσιών υγείας και υπόκειται σε καθήκον εχεμύθειας.

5. Η επεξεργασία εκτελείται από δημόσια αρχή και αφορά: α) λόγους εθνικής ασφάλειας β) τις ανάγκες της εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής γ) λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας.

6. Η επεξεργασία γίνεται για ερευνητικούς και επιστημονικούς σκοπούς και τηρείται οπωσδήποτε η ανωνυμία.

7. Η επεξεργασία αφορά δημόσια πρόσωπα και πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

Είναι φανερό ότι οι προϋποθέσεις επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων βασίζονται σε κριτήρια εξαίρεσης από το βασικό κανόνα απαγόρευσης τους. Τα κριτήρια εξαίρεσης είναι συνυφασμένα με τα έννομα οφέλη του ίδιου του υποκειμένου, με το βαθμό διακινδύνευσης των ατομικών δικαιωμάτων του, με το είδος του τηρουμένου αρχείου, με το είδος της επεξεργασίας κ.α.

3δ) Υποχρέωση γνωστοποίησης στην Αρχή

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να γνωστοποιεί εγγράφως την ΑΠΠΔ για τη σύσταση και λειτουργία αρχείου ή την έναρξη της επεξεργασίας. Αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνιστά ένα σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αποτελούν ή μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας και τα οποία τηρούνται είτε από το Δημόσιο ή από Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου ή Ιδιωτικού Δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο.

Με τη διάταξη του α.7Α του ν.2472/1997 ο υπεύθυνος επεξεργασίας απαλλάσσεται από την υποχρέωση γνωστοποίησης στην Αρχή και από τη λήψη άδειας του α7, όταν η επεξεργασία:

α- πραγματοποιείται αποκλειστικά για σκοπούς που συνδέονται άμεσα με σχέση εργασίας ή έργου ή με παροχή υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα και είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρεώσεων που επιβάλλει ο νόμος ή για την εκτέλεση των υποχρεώσεων από τις παραπάνω σχέσεις και το υποκείμενο έχει προηγουμένως ενημερωθεί.

β- αφορά πελάτες ή προμηθευτές εφόσον τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους, στους οποίους δεν εντάσσονται τα δικαστήρια και οι δημόσιες αρχές, εφόσον η διαβίβαση ή κοινοποίηση επιβάλλονται από το νόμο ή από δικαστική απόφαση.

γ- γίνεται από σωματεία, εταιρίες, ενώσεις προσώπων και πολιτικά δεδομένα και αφορά δεδομένα των μελών ή εταιριών τους, εφόσον αυτοί έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους και τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε και κοινοποιούνται σε τρίτους. Δεν θεωρούνται τρίτοι τα μέλη ή εταίροι, εφόσον η διαβίβαση γίνεται προς αυτούς για τους σκοπούς των νομικών προσώπων ή ενώσεων, ούτε τα δικαστήρια και οι δημόσιες αρχές, εφόσον τη διαβίβαση επιβάλλει ο νόμος ή δικαστική απόφαση.

δ- γίνεται από γιατρούς ή άλλα πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες υγείας και αφορά ιατρικά δεδομένα, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεσμεύεται από το ιατρικό απόρρητο ή άλλο απόρρητο που προβλέπει νόμος ή κώδικας δεοντολογίας και τα δεδομένα δεν διαβιβάζονται ούτε κοινοποιούνται σε τρίτους.

3^ε) Διασύνδεση αρχείων

Με τη διάταξη του άρθρου 8 του ν.2472/1997 επιτρέπεται η διασύνδεση αρχείων, η οποία αποτελεί μορφή επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και συνίσταται στη δυνατότητα της συσχέτισης των δεδομένων ενός αρχείου με δεδομένα αρχείου ή αρχείων που τηρούνται από άλλον ή από άλλους υπεύθυνους επεξεργασίας ή που τηρούνται από τον ίδιο υπεύθυνο επεξεργασίας για άλλο σκοπό.

Κάθε διασύνδεση γνωστοποιείται στην αρχή με δήλωση την οποία υποβάλλουν από κοινού οι υπεύθυνοι επεξεργασίας ή ο υπεύθυνος επεξεργασίας, που διασυνδέει δύο ή περισσότερα αρχεία που εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς

Η διασύνδεση επιτρέπεται μόνο μετά από άδεια της ΑΠΠΔ, αν, ένα τουλάχιστον από τα αρχεία που πρόκειται να διασυνδεθούν, περιέχει ευαίσθητα δεδομένα ή αν η διασύνδεση συνεπάγεται την αποκάλυψη ευαίσθητων δεδομένων ή αν για την πραγματοποίηση της διασύνδεσης πρόκειται να γίνει χρήση ενιαίου κωδικού αριθμού.

Με την παραπάνω διάταξη του α.8 εισάγεται για πρώτη φορά ο θεσμός της νόμιμης διασύνδεσης των αρχείων, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε μια ανεπιθύμητη συγκέντρωση πληροφοριών για τον πολίτη και με τον τρόπο αυτό να διαμορφωθεί με τα κατάλληλα τεχνικά μέσα το πλήρες «βιοπορτραίτο» του με δυσμενείς συνέπειες γι' αυτόν, ειδικότερα όσον αφορά δεδομένα που αναφέρονται σε τομείς της οικογενειακής και επαγγελματικής του ζωής. Ωφέλιμο θα ήταν η ΑΠΠΔ να μην προβαίνει στη χορήγηση αδειών διασύνδεσης αρχείων όταν υπάρχει περίπτωση συγκέντρωσης μεγάλου όγκου πληροφοριών και στοιχείων.

Γγ) Ο ν.2774/1999 (Προστασία δεδομένων στον τηλεπικοινωνιακό τομέα)

1.Εισαγωγή – Σχέση του με το ν.2472/1997

Η έκρηξη των τηλεπικοινωνιακών μέσων και η ανάπτυξη των πολυμέσων, του διαδικτύου (internet) και γενικά οι νέες προηγμένες ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να οδηγήσουν στην προσβολή της ιδιωτικής ζωής του χρήστη, και για το λόγο αυτό κρίθηκε αναγκαία η θέσπιση ειδικών νομοθετικών, κανονιστικών, τεχνικών διατάξεων. Η ευρωπαϊκή ένωση λαμβάνοντας υπόψη την εισαγωγή των νέων ψηφιακών τεχνολογιών στα δημόσια τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, τα οποία

δημιουργούν ειδικές απαιτήσεις όσον αφορά την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής του χρήστη εξέδωσε την οδηγία 97/66/EK. Η οδηγία αυτή συμπληρώνει την οδηγία 95/46 και συνιστά τηλεπικοινωνιακή υπηρεσία.

Για την προσαρμογή του ελληνικού δικαίου στην οδηγία αυτή, θεσπίστηκε ο ν.2774/1999 για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα.

Σύμφωνα με τη διάταξη του α.3 , οι ρυθμίσεις του ν.2774/1999 εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της παροχής διαθέσιμων στο κοινό τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών με δημόσια τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, ιδίως μέσω του ψηφιακού δικτύου ενοποιημένων υπηρεσιών και των δημόσιων ψηφιακών κινητών δικτύων, ενώ για υπηρεσίες μη διαθέσιμες στο κοινό έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του ν.2472/1997. Τα κενά που εμφανίζονται στο νόμο 2774 καλύπτονται από τις διατάξεις του ν. 2472. Οι διατάξεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στις τηλεπικοινωνίες, ως ειδικές, υπερισχύουν των γενικών ρυθμίσεων του ν.2472/1997. Οι ρυθμίσεις λοιπόν του ν.2774/1999 έχουν συμπληρωματικό και ειδικό χαρακτήρα , καθώς εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις ρυθμίσεις του ν. 2472/1997.

2.Θεμιτή Επεξεργασία Δεδομένων

Η επεξεργασία των δεδομένων στον τηλεπικοινωνιακό τομέα διέπεται από τις διατάξεις του ν.2572/1997 και οι διατάξεις του ν.2774/1999 εναρμονίζονται πλήρως με αυτόν. Ειδικότερα:

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 2 εδ. 3 του ν.2774/1999 όλα τα δεδομένα πρέπει να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο και για καθορισμένους σκοπούς και προκειμένου να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας οφείλουν να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται για τους σκοπούς της επεξεργασίας. Επιπλέον αναφέρεται ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που περιέχονται στους έντυπους ή ηλεκτρονικούς καταλόγους συνδρομητών πρέπει να περιορίζονται στα απαραίτητα για την αναγνώριση της ταυτότητας του συγκεκριμένου συνδρομητή, όπως όνομα, επώνυμο, πατρώνυμο και διεύθυνση.

Σύμφωνα με το α.5 παρ 1 τα δεδομένα κίνησης που αφορούν συνδρομητές και χρήστες, τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία για την πραγματοποίηση κλήσεων και αποθηκεύονται από το φορέα παροχής τηλεπικοινωνιακού δικτύου ή και διαθέσιμης στο κοινό τηλεπικοινωνιακής υπηρεσίας, πρέπει να απαλείφονται ή να καθίστανται ανώνυμα κατά τη λήξη της κλήσης , ενώ όσον αφορά τα δεδομένα χρέωσης, η επεξεργασία επιτρέπεται μόνο μέχρι το τέλος της περιόδου εντός της οποίας μπορεί να αμφισβητηθεί νομίμως ο λογαριασμός ή να επιδιωχθεί η πληρωμή του.

Κατά τη διάταξη του α.4 παρ 2 η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προϋποθέτει τη ρητή συγκατάθεση του χρήστη ή του συνδρομητή, ο οποίος πρέπει να ενημερώνεται για το είδος των δεδομένων, τον σκοπό και την έκταση της επεξεργασίας, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών. Η συγκατάθεση πρέπει να περιβληθεί τον έγγραφο τύπο σε περίπτωση που τα δεδομένα διαβιβάζονται σε τρίτους.

Και στο α.8 παρ 1 προβλέπεται η ρητή συγκατάθεση του συνδρομητή για τη δημοσίευση συμπληρωματικών δεδομένων από αυτά που περιέχονται στους έντυπους ή ηλεκτρονικούς καταλόγους συνδρομητών.

Ο νομοθέτης του 2774/1997 με τη διάταξη του α.4.παρ 4 εδ 4 προβλέπει ότι ο φορέας παροχής τηλεπικοινωνιακού δικτύου ή υπηρεσίας απαγορεύεται να εξαρτά την παροχή των σχετικών υπηρεσιών από τη συγκατάθεση του συνδρομητή ή του χρήστη και με αυτόν τον τρόπο αποκλείεται η υφαρπαγή της συγκατάθεσης ή ο εξαναγκασμός για την παροχή της, διαφορετικά δεν θα είχε ουσιαστικό νόημα η απαίτηση για ελεύθερη συγκατάθεση του συνδρομητή ή του χρήστη, αν στην ουσία εκβιαζόταν να την παράσχει προκειμένου να εξυπηρετηθεί.

Τέλος, όσον αφορά την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων για την εμπορική προώθηση των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών του φορέα, αυτή η δυνατότητα δεν είναι απεριόριστη όπως στην κοινοτική οδηγία 97/66/EK αλλά επιτρέπεται μόνο για την περίπτωση που είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης στην οποία ο συνδρομητής ή ο χρήστης είναι συμβαλλόμενο μέρος ή για τη λήψη μέτρων κατά το προσυμβατικό στάδιο μετά από αίτηση του συνδρομητή.

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, ότι ο σημερινός τρόπος ζωής και τα σύγχρονα μέσα που τίθενται στη διάθεσή μας για να τη βελτιώσουν, μοιάζουν να διαμορφώνουν μια πραγματικότητα που ξεφεύγει κατά πολύ από το παραδοσιακό μοντέλο, με περιορισμένες ή, έστω, σχετικοποιημένες τις συνταγματικά κατοχυρωμένες ελευθερίες των πολιτών. Το σύγχρονο κράτος επεμβαίνει καίρια στην ιδιωτική τους ζωή, επηρεάζοντας σημαντικά τις δυνατότητες αυτοκαθορισμού τους. Η γενικευμένη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, καθώς και η αέναη διακίνηση πληροφοριών αποτελούν ουσιοδέσφατες αλλαγές με επίδραση, όπως θα ήταν αναμενόμενο, στα ίδια τα θεμέλια της κοινωνίας.

Στο δημόσιο τομέα οι αστυνομικές αρχές, οι αρχές ασφαλείας, οι φορολογικές και υγειονομικές αρχές συλλέγουν πληροφορίες που αναφέρονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα ή σε μια ορισμένη κατηγορία προσώπων. Στον ιδιωτικό

τομέα υπάρχουν πληροφοριακά συστήματα, τα οποία παρέχουν πληροφορίες για την πιστωτική φερεγγυότητα εκατομμυρίων ατόμων. Σχεδόν όλες οι τράπεζες, τα ταμειευτήρια και ένας μεγάλος αριθμός πιστωτών συνδέονται με τέτοια συστήματα. Η αναγκαιότητα των πληροφοριών οδήγησε στη δημιουργία των λεγόμενων DATENBANKEN (τράπεζες πληροφοριών), οι οποίες έχουν αποκτήσει στην εποχή μας τεράστια οικονομική και πολιτική δύναμη και οι οποίες συνιστούν τη σημαντικότερη εφαρμογή της πληροφορικής και των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Οι τράπεζες πληροφοριών αποτελούν τεράστια ηλεκτρονικά αρχεία στα οποία καταγράφονται πληροφορίες και στοιχεία για διάφορα ζητήματα. Τα στοιχεία αυτά συγκεντρώνονται με διάφορους τρόπους, όχι πάντοτε θεμιτούς και στη συνέχεια μπορούν να γίνουν αντικείμενο εμπορικών συναλλαγών και οικονομικών δραστηριοτήτων, χωρίς, πολλές φορές, να το γνωρίζουν οι κάτοχοι των πληροφοριών αυτών.

Η πληροφοριακή τεχνολογία δεν καθιστά δυνατή μόνο τη διαιώνιση των πληροφοριών, αλλά διευκολύνει και το συνεχή έλεγχο του πολίτη, πράγμα που οδηγεί στη χρήση παράνομης εξουσίας πάνω στους ανθρώπους. Οι μηχανισμοί αυτοί παρακολούθησης και ελέγχου, μας γεννούν το φόβο πραγματοποίησης των ανατριχιαστικών προφητειών που κάνει ο George Orwell στο βιβλίο του «1984», ενός καθεστώτος δηλαδή, όπου δεν θα είναι δυνατή η εξασφάλιση μιας σφαίρας απρόσιτης σε τρίτους αλλά θα προσβάλλονται κατάφωρα η προσωπικότητα, η ανεξαρτησία και, γενικότερα, η ελευθερία του ανθρώπου. Σε τέτοιες συνθήκες ελέγχου, δεν μπορεί να υπάρξει ούτε προσωπική απόφαση, ούτε και ανεξάρτητη αντίδραση στην κρατική και ιδιωτική δραστηριότητα και, άρα, επέρχεται κλονισμός του δημοκρατικού πολιτεύματος. Άλλωστε, όπως ο Σ. Σημίτης εύστοχα έχει επισημάνει: *«Βασική αρχή μιας δημοκρατικής κοινωνίας είναι, όχι η καθολική γνώση των προσωπικών στοιχείων, αλλά η συστηματικοποιημένη και θεσμικά κατοχυρωμένη άγνοια.....»*

7. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ (ενδεικτικές αποφάσεις της Αρχής)

Επισυνάπτονται επιλεγμένες αποφάσεις της Αρχής με τη μορφή φωτοτυπίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. « Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων », ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΓΕΡΟΝΤΑΣ, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002.
2. « Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων », Π.ΔΟΝΟΣ-Λ.ΜΗΤΡΟΥ-Φ.ΜΙΤΛΕΤΤΟΝ-ΕΥ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΤΟΥ, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002.
3. « Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή », ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΥ, Εκδόσεις Σάκκουλα 1997.
4. « Ζητήματα από το Δίκαιο της Πληροφορικής », ΕΥΓΕΝΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΑΙΓΥΠΤΙΑΔΟΥ, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002.
5. « Το σύστημα των πληροφοριών Schengen », ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΡΟΛΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, Εκδόσεις Σάκκουλα 1993.
6. « Το Δίκαιο στην κοινωνία της πληροφορίας », ΛΙΛΙΑΝ ΜΗΤΡΟΥ, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002.
7. « Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα », ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΙΓΓΛΕΖΑΚΗΣ, Εκδόσεις Σάκκουλα 2003.
8. « Προστασία Προσωπικών Δεδομένων », Α.Γ.ΚΑΪΣΗΣ-Ν.Α.Μ.ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ, Εκδόσεις Σάκκουλα 2001.

